
 ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ, ΤΕΥΧΟΣ 128, (σ. 129-140, 2008)

Λεωνίδας Κατσίρας

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ
ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Εισαγωγή

ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΟ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ εννοούμε το σύνολο των διαφορετικών αντιλήψεων που επικρατούν σχετικά με τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχουν τα άτομα του ανδρικού και του γυναικείου φύλου². Οι αντιλήψεις αυτές διαμορφώνονται κυρίως στον χώρο της οικογένειας, του σχολείου, της ευρύτερης κοινωνίας, της ομάδας που δραστηριοποιούνται και των ΜΜΕ.

Στον τομέα της διαμόρφωσης των αντιλήψεων αυτών έχουμε σημαντική συνεισφορά από τα συμπεράσματα του ερευνητικού προγράμματος «**Αριάδνη**» που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση το με τίτλο «**Ανδρικές ταυτότητες στην εφηβεία**»³. Στην έρευνα αυτή συμμετείχαν μαθητές και μαθήτριες από (4) σχολεία. Από την επεξεργασία των αποτελεσμάτων, εξήχθησαν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τον ρόλο του σχολείου στη διαμόρφωση αυτών των ταυτοτήτων φύλου.

Στα συμπεράσματα της έρευνας αυτής επισημαίνουμε:

Τη διαπίστωση ύπαρξης πολυδιάστατης δόμησης της αντρικής ταυτότητας στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος.

Την ύπαρξη διάστασης μεταξύ αγοριών και κοριτσιών ως προς το πώς βλέπουν τους ρόλους τους στην ενήλικη ζωή.

Το σχολείο, φαίνεται να μην έχει προσφέρει σημαντικά πράγματα σε ορισμένες κατηγορίες αγοριών που δεν θέλουν να σπουδάσουν και να μορφωθούν, ενώ η σχολική επιτυχία συνδυάζεται, κυρίως, με την έκφραση της γυναικείας ταυτότητας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης, η έρευνα που έγινε από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και χρηματοδοτήθηκε από το Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. και το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, με στόχο την εξέταση του τρόπου που δομούνται οι ταυτότητες φύλου στην εφηβεία⁴. Από την έρευνα αυτή, χαρακτηριστικά

* Ο Λεωνίδας Κατσίρας είναι Σχολικός Σύμβουλος Δ.Ε.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΤΣΙΡΑΣ

είναι, μεταξύ άλλων, τα συμπεράσματα, τα οποία αφορούν στο ρόλο του σχολείου και τη διαπίστωση της ύπαρξης κοινωνικής πραγματικότητας καταμερισμένης σε δύο σφαίρες επιρροής, της δημόσιας και της ιδιωτικής.

Τα νεαρά άτομα δομούν τη δημόσια σφαίρα του σχολείου, της εργασίας και της δημόσιας ζωής ως ανδρική και Την ιδιωτική σφαίρα της οικογένειας και της προσωπικής ζωής ως γυναικεία.

Στο σχολείο και στην κοινωνία μπορεί να μην φαίνεται έντονα η ανισότητα των φύλων, είναι φανερό όμως ότι υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ της τυπικής αναγνώρισης της ισότητας και της καθημερινής ζωής και αυτό παρά το γεγονός ότι ενώ αναπαράγει δομές της κοινωνίας φαίνονται τα αποτελέσματα συμπεριφοράς πολιτιστικής και κοινωνικής φύσης.⁵

Για το λόγο αυτό, το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να επιληφθεί στην ανάληψη μέτρων αλλαγής των στερεότυπων αντιλήψεων των εκπαιδευτικών ως φορέων της εκπαιδευτικής διαδικασίας και αναμόρφωσης των αναλυτικών προγραμμάτων, ώστε να υπάρξει σταδιακή άρση των προκαταλήψεων, μορφών συμπεριφοράς και προτύπων που δημιουργούν ανισότητες και αδικίες⁶ στο σχολικό περιβάλλον.

Θεωρώντας λοιπόν ότι τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και το σχολείο διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο ως ιδεολογικός μηχανισμός και φορέας κοινωνικοποίησης στην ανατροπή της κατεστημένης πραγματικότητας, είναι ιδιαίτερα σημαντική η αναγκαιότητα της επιμόρφωσης και της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε θέματα που έχουν άμεση σχέση με την ισότητα των φύλων και την εφαρμογή παρεμβατικών προγραμμάτων στο πλαίσιο του σχολείου.

Στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου «ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ» του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. 2 (ΑΞΟΝΑΣ 4-ΜΕΤΡΟ 4.1-ΕΝΕΡΓΕΙΑ 4.1.1 ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΗΣ 4.1.1.Β) σχετικά με το μοντέλο δράσεων συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, δόθηκε στους/στις μαθητές/-τριες δύο σχολείων (Εσπερινό Γυμνάσιο Ν. Ιωνίας Αττικής και Τ.Ε.Ε. Βροντάδος Χίου) ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπλήρωσαν και τα αποτελέσματα της επεξεργασίας αυτής συμπεριλαμβάνονται στην παρούσα έρευνα, δηλαδή ακολουθήθηκε η ποιοτική έρευνα⁷.

Η Μελέτη Περίπτωσης (στο εξής Μ.Π.) ταξινομείται στην κατηγορία των **ποιοτικών ερευνών**. Η ποιοτική έρευνα είναι μια διερεύνηση που θεμελιώνεται στην υπόθεση ότι άτομα κατασκευάζουν κοινωνική πραγματικότητα με την μορφή σημασιών και ερμηνειών, και ότι αυτές οι κατασκευές τείνουν να γίνονται μεταβατικές και περιπτωσιακές.

Η κυριαρχούσα μεθοδολογία είναι να αντληθούν αυτές οι σημασίες και ερμηνείες με την εντατική **μελέτη περιπτώσεων** σε φυσικούς χώρους και με την υποβολή των ευρημάτων σε **αναλυτική επαγωγή**. Επομένως, μελέτη περίπτωσης είναι μια σε βάθος μελέτη ενός φαινομένου (περίπτωση) στο φυσικό του

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

περιβάλλον και από την **προοπτική γωνία των συμμετεχόντων στη λειτουργία του φαινομένου αυτού**⁸.

Ο σχεδιασμός μιας Μ.Π. ξεκινά με την χάραξη ενός ερευνητικού προβλήματος. Τα άλλα βήματα είναι η συλλογή δεδομένων, η ανάλυση των δεδομένων η άντληση συμπερασμάτων και η συγγραφή της έκθεσης της Μ.Π.

Η χάραξη του προβλήματος Το πρώτο βήμα του σχεδιασμού είναι η **ταυτοποίηση** ενός προβλήματος που ενδιαφέρει τον ερευνητή και είναι άξιο διερεύνησης. Όταν ταυτοποιηθεί το πρόβλημα της έρευνας στη συνέχεια πρέπει να μεταφραστεί σε σαφείς στόχους.

Πολλές φορές η συλλογή δεδομένων για μια Μ.Π. δημιουργεί **προβλήματα ηθικής**. Κάποιος μπορεί τη ώρα της συνέντευξης να εκδηλώσει συναισθηματική δυσκολία να εκφράσει προσωπικές απόψεις ή αμφιλεγόμενες αξίες. Επίσης, η ανάλυση προσωπικών δεδομένων μπορεί να δημιουργήσει νομικά ή ηθικά προβλήματα, εκτός αν υπάρξει ειδική συγκατάθεση χάριν ερευνητικών σκοπών. Για τους παραπάνω λόγους, ενδεχόμενα προβλήματα ηθικής πρέπει να ληφθούν υπόψη και να αντιμετωπιστούν **προληπτικά** κατά τη χάραξη του προβλήματος της Μ.Π.

Η Συλλογή Δεδομένων Είναι δυνατόν σε μια Μ.Π. να την αρχίσουμε με μια μέθοδο συλλογής δεδομένων και σταδιακά να αλλάζουμε μέθοδο ή να προσθέσουμε και άλλες μεθόδους. Η χρησιμοποίηση πολλών μεθόδων συλλογής δεδομένων για ένα φαινόμενο μπορεί να ενισχύσει την εγκυρότητα των ευρημάτων μιας Μ.Π., μέσω μιας διαδικασίας που ονομάζεται **“τριγωνικοποίηση” (triangulation)**. Όλες οι γνωστές μέθοδοι έρευνας (ποσοτικής και ποιοτικής) μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μια Μ.Π. βλ ανωτ.

Η ποιότητα Μ.Π. συνήθως κρίνεται με τρία κριτήρια εγκυρότητας και ένα κριτήριο αξιοπιστίας, τα οποία είναι τα εξής: **1. Εγκυρότητα δομικής έννοιας, 2. Εσωτερική Εγκυρότητα, 3. Εξωτερική Εγκυρότητα, 4. Αξιοπιστία** (δεν είναι του παρόντος να αναλύσουμε τα χαρακτηριστικά αυτά).

Στη μελέτη περίπτωσης (Case study) χρησιμοποιούμε ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα για να μελετήσουμε ολιστικά μία περίπτωση (ένα άτομο, έναν θεσμό κλπ.).

Σύμφωνα με τον ορισμό του Robert Yin «η μελέτη περίπτωσης είναι μια εμπειρική έρευνα, η οποία διερευνά ένα συγχρονικό φαινόμενο στο φυσικό του περιβάλλον, όταν οι σχέσεις ανάμεσα στο φαινόμενο και το περιβάλλον δεν είναι άμεσα ορατές και όταν χρησιμοποιούνται πολλές πηγές για την ανάδυση της πραγματικότητας». Οι τεχνικές συλλογής των δεδομένων στη «μελέτη περίπτωσης» μπορούν να είναι πολλές. Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήσαμε, κυρίως, το ερωτηματολόγιο.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΤΣΙΡΑΣ

Η ΕΡΕΥΝΑ

1. Στόχος της έρευνας

Στόχος της έρευνας είναι να μελετηθούν οι απόψεις των μαθητών σχετικά με τον ρόλο της εκπαίδευσης για την προώθηση της ισότητας των φύλων τόσο στην οικογένεια όσο και στην κοινωνία πέρα από την προώθηση της γνώσης και την διδασκαλία. Στόχος της έρευνας είναι να διερευνηθεί δηλαδή, εάν το σχολείο συμβάλλει στη διαμόρφωση αξιών, στην υιοθέτηση στάσεων και αντιλήψεων που να προωθούν την ισότητα μεταξύ των δύο φύλων στην οικογένεια, την εργασία και τη δημόσια ζωή. Επιμέρους στόχοι αποτελούν:

Η διερεύνηση της ύπαρξης διαφορών ανάμεσα στις απόψεις των αγοριών και των κοριτσιών σε αστική περιοχή της νησιώτικης χώρας (Βροντάδος, Χίου) και αστικών περιοχών της πρωτεύουσας ως προς το τι θα έπρεπε να προσφέρει το σχολείο σε αυτούς τους τομείς.

Η διερεύνηση και καταγραφή της ύπαρξης πιθανών στερεότυπων που υπάρχουν γύρω από τις σχέσεις των δύο φύλων.

2. Περιγραφή του δείγματος

Η επεξεργασία του ερωτηματολογίου (βλ. Παράρτημα) έγινε σε ένα τμήμα της Β΄ Τάξης του Α΄ κύκλου του τομέα (Υπαλλήλων Ξενοδοχείων) του Τ.Ε.Ε. Βροντάδου Χίου, στο οποίο φοιτούν επτά μαθητές οι οποίοι χωρίζονται σε 3 κορίτσια-4 αγόρια και σε ένα τμήμα του Εσπερινού Γυμνασίου Νέας Ιωνίας Αττικής, αποτελούμενο από 12 μαθητές/τριες (7 μαθητές και 5 μαθήτριες). Οι λόγοι που επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα τμήματα για την έρευνα είναι οι παρακάτω:

- 1) Οι επιδόσεις αγοριών και κοριτσιών δεν αποκλίνουν.
- 2) Υπάρχει σχετική αριθμητική αναλογία αγοριών και κοριτσιών στο δείγμα.

3. Ερευνητικό εργαλείο - Διαδικασία έρευνας

Ως ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο που παρατίθεται στο παράρτημα και αφορά τη διερεύνηση των απόψεων των μαθητών/τριών όσον αφορά στην ισότητα των φύλων στην οικογένεια και την κοινωνία πιο συγκεκριμένα: «Εάν πιστεύουν οι μαθητές/τριες ότι εκτός από τον εκπαιδευτικό του ρόλο, το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στην υλοποίηση και άλλων, διαφορετικών στόχων». Η έρευνα θα έχει **δύο ανεξάρτητες μεταβλητές** αγόρια, κορίτσια.

Μετά την συλλογή των δεδομένων αρχίζει το στάδιο της επεξεργασίας τους. Μπορεί μάλιστα κανείς να πει ότι η φάση της επεξεργασίας αρχίζει πολύ πριν από την συλλογή των δεδομένων και συνεχίζεται κατά την διάρκειά της. Μ' αυτό εννοούμε ότι κατά την φάση του σχεδιασμού ήδη έχει αποφασισθεί ένα

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

«πλάνο» επεξεργασίας περισσότερο ή λιγότερο λεπτομερές, ανάλογα με τη γνώση του αντικειμένου της έρευνας, τη φύση της έρευνας (διερευνητική, περιγραφική, πειραματική) και την οργάνωσή της και ότι κατά τη διάρκεια της συλλογής των στοιχείων η πρώτη πράξη της επεξεργασίας, δηλαδή ο έλεγχος των ερωτηματολογίων, ήδη συντελείται. Επίσης η κωδικογράφηση γίνεται κατά μεγαλύτερο ή μικρότερο ποσοστό παράλληλα με τη συλλογή των στοιχείων για να κερδίζεται χρόνος. Αν μάλιστα οι απαντήσεις είναι προκωδικογραφημένες 100% η κωδικογράφηση τελειώνει σχεδόν ταυτόχρονα με τη συλλογή των στοιχείων. Η φάση της επεξεργασίας αποτελείται από τα εξής διακεκριμένα στάδια: έλεγχος, κωδικογράφηση, μηχανογραφική επεξεργασία.

Ο έλεγχος φυσικά πρέπει να ασκείται σε όλη τη διάρκεια της έρευνας, για κάθε δραστηριότητα. Ο κυρίως όμως έλεγχος αφορά την ορθή συμπλήρωση και την τήρηση των κανόνων δειγματοληψίας.

Με τον όρο **κωδικογράφηση** εννοούμε την μετατροπή των απαντήσεων σε αριθμούς ή σύμβολα, δηλαδή το ποιοτικό στοιχείο (ολόκληρες φράσεις, ένα όνομα, μια κατάφαση ή άρνηση κλπ) σε ποσοτικό ή ποιοτικό συμβολικό.

Με την ολοκλήρωση των προβλεπόμενων ελέγχων και της κωδικογράφησης, τα στοιχεία των ερωτηματολογίων είναι έτοιμα για την **εισαγωγή τους στον Η/Υ**. Κατόπιν ακολουθεί **στατιστική επεξεργασία των δεδομένων**.

Μια εικόνα μιλά όσο χίλιες λέξεις και μια από τις απαραίτητες πλέον λειτουργίες των Στατιστικών Πακέτων είναι η δημιουργία γραφικών. Η γραφική απεικόνιση των στοιχείων είναι ένα βοηθητικό μέσο για την συναγωγή γενικών συμπερασμάτων από πίνακες που μπορεί να είναι πολύ πολύπλοκοι. Τα συνηθέστερα γραφικά που χρησιμοποιούμε είναι το διάγραμμα, οι στήλες και οι πίτες. Το τελευταίο ακολουθήσαμε και εμείς. Στο τέλος της εργασίας παρατίθενται ενδεικτικά μερικά διαγράμματα και όχι όλα, λόγω χώρου.

Η διανομή του ερωτηματολογίου, έγινε μέσα στη τάξη κατά τη διάρκεια της ώρας του μαθήματος. Συγκεκριμένα δόθηκε στους μαθητές και στις μαθήτριες το ερωτηματολόγιο με τίτλο: «**Ο ρόλος του σχολείου**» (βλ. **παράρτημα**), το οποίο τους ζητούσε να επιλέξουν το βαθμό σημαντικότητας μέσα από μια κλίμακα διαβάθμισης από το 1-5. των έντεκα περιγραφόμενων προτάσεων που αποτυπώνουν το ρόλο του σχολείου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς 2005-2006. Τα υποκείμενα της έρευνας ήταν μαθητές και μαθήτριες της τρίτης τάξης του Εσπερινού Γυμνασίου Ν. Ιωνίας Αττικής και Γ' τάξης ΤΕΕ Χίου του τμήματος Οικονομίας-Διοίκησης.

Τους εξηγήσαμε ότι πρέπει να το συμπληρώσουν μόνοι/ες τους, χωρίς επιπλέον διευκρινήσεις, ενώ πριν το συμπληρώσουν δεν έγινε καμία συζήτηση γύρω από το ερευνώμενο θέμα με το σκεπτικό να μην επηρεαστούν στη διατύπωση των απόψεων και αντιλήψεων τους.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΤΣΙΡΑΣ

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου δεν υπήρξε κανενός είδους συνεργασία μεταξύ των μαθητών και των μαθητριών. Με αυτόν τον τρόπο, οι απαντήσεις που έδωσαν οι μαθητές/τριες υπήρξαν περισσότερο αυθόρμητες και αποτυπώνουν τις πραγματικές πεποιθήσεις και απόψεις τους σχετικά με τα συγκεκριμένα θέματα.

Οι μαθητές-μαθήτριες απάντησαν με ακρίβεια και επέλεξαν το βαθμό εκείνο σημαντικότητας που τους εξέφραζε χωρίς να ζητήσουν περαιτέρω διευκρινήσεις. Οι απαντήσεις τους μελετήθηκαν και κατηγοριοποιήθηκαν και τα συμπεράσματα περιλαμβάνονται στην παρούσα έρευνα. Επειδή το δείγμα της έρευνας είναι μικρό δε μας επιτρέπει τη γενίκευση των συμπερασμάτων.

Κριτική επισκόπηση απαντήσεων - Συμπεράσματα.

Για την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τους στόχους της έρευνας εφαρμόστηκε η ακόλουθη προσέγγιση και μεθοδολογία:

- α) ενδεδειγμένη καταγραφή των απόψεων, τάσεων και διαφορών οι οποίες απορρέουν από τις απαντήσεις που δόθηκαν σε καθένα ερώτημα ξεχωριστά,
- β) αποτύπωση και κατηγοριοποίηση των ερωτημάτων που αφορούν σε καθένα από τους στόχους της έρευνας (γενικός-ειδικός) όπως αυτοί καθορίστηκαν στην παράγραφο 1,
- γ) κριτική επεξεργασία και σύνδεση των παραπάνω για κατάληξη στα ζητούμενα συμπεράσματα.

Από τις παραπάνω απαντήσεις (γραφηματική μορφή) προκύπτουν τα ακόλουθα:

Ερώτηση: 1 Καταγράφεται συμφωνία στις απόψεις μαθητών/τριων και στα δύο σχολεία αστική περιοχή νησιωτικής χώρας και αστική περιοχή πρωτεύουσας για το ρόλο του σχολείου στη διαμόρφωση των αυριανών πολιτών.

Ερώτηση: 2 Οι μαθητές/τριες συμφωνούν ότι το σχολείο πρέπει να αναπτύσσει την κριτική σκέψη για το ρόλο του άνδρα και της γυναίκας στην κοινωνία με εξαίρεση τα αγόρια του 2ου Τ.Ε.Ε. Χίου, όπου παρατηρείται αξιοσημείωτη απουσία σιγουριάς για αυτό το ρόλο.

Ερώτηση 3: Οι μαθητές/τριες του 2ου ΤΕΕ Χίου συμφωνούν ως προς το ρόλο του σχολείου να προωθήσει μεγαλύτερη ισότητα ανδρών-γυναικών στην οικογένεια, ωστόσο υφίσταται σχετικός σκεπτικισμός στο σύνολο των μαθητών/τριών του εσπερινού Γυμνασίου Ν. Ιωνίας.

Ερώτηση 4: Με εξαίρεση τις μοιρασμένες τάσεις των αγοριών του εσπερινού Γυμνασίου Ν. Ιωνίας, το σύνολο των υπολοίπων μαθητών-τριών πιστεύει στο ρόλο του σχολείου στην προώθηση του σεβασμού για την εργασία των γυναικών στην οικογένεια.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Ερώτηση 5: Σημαντικό ποσοστό των αγοριών του 2ου ΤΕΕ Χίου δηλώνει όχι σίγουρο ως προς τη διαδικασία ενθάρρυνσης των κοριτσιών να συμμετέχουν στη δημόσια ζωή μέσω του σχολείου, ενώ το υπόλοιπο δείγμα ανταποκρίθηκε θετικά.

Ερώτηση 6: Μόνο στα κορίτσια του 2ου ΤΕΕ Χίου υφίσταται καθολική συμφωνία ως προς το ότι το σχολείο πρέπει να προωθεί τη συμμετοχή των ανδρών στις οικιακές εργασίες, ενώ καταγράφονται προβληματισμοί στους υπόλοιπους μαθητές/τριες.

Ερώτηση 7: Η πλειοψηφία των αγοριών του 2ου ΤΕΕ Χίου δεν θεωρεί σημαντικό το σχολείο να έχει ρόλο σε διαδικασίες ενθάρρυνσης των αγοριών να ασχοληθούν με επαγγέλματα που απαιτούν φροντίδα. Σε μικρότερο βαθμό καταγράφονται ανάλογες αμφιβολίες σε αριθμό μαθητών/τριών του εσπερινού Γυμνασίου Ν. Ιωνίας.

Ερώτηση 8: Αξιοσημείωτη έλλειψη σιγουριάς ως προς την ύπαρξη ρόλου του σχολείου για την προώθηση της αποδοχής και ίσης μεταχείρισης παιδιών με διαφορετικές εθνικότητες παρατηρείται κυρίως στα αγόρια και λιγότερο στα κορίτσια του 2ου ΤΕΕ Χίου.

Ερώτηση 9: Δεν καταγράφεται κάποια πολύ θετική ή επικρατούσα αντίληψη ως προς ενδεχόμενο ρόλο του σχολείου να προωθεί την ιδέα ότι οι άνδρες είναι αυτοί που κερδίζουν το ψωμί της οικογένειας.

Ερώτηση 10: Η πλειοψηφία των μαθητριών του 2ου ΤΕΕ Χίου και των αγοριών του εσπερινού Γυμνασίου Ν. Ιωνίας συμφωνεί ότι το σχολείο θα έπρεπε να ενθαρρύνει τις γυναίκες να ασχοληθούν με μη παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα σε αντίθεση με τα κορίτσια του εσπερινού Γυμνασίου Ν. Ιωνίας.

Ερώτηση 11: Ως στόχο του σχολείου να ενθαρρύνει τα παιδιά να ασκούν κριτική στον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ αναπαριστούν άνδρες-γυναίκες αναγνωρίζει η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, με εξαίρεση τη σχετική πλειοψηφία των μαθητριών του εσπερινού Γυμνασίου Ν. Ιωνίας η οποία εκφράζει έλλειψη σιγουριάς για τον παραπάνω στόχο.

Βασικός σκοπός και στόχος είναι να ενημερωθούν και ταυτόχρονα να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες για θέματα που σχετίζονται με τον επαγγελματικό προσανατολισμό και το φύλο κατά την περίοδο της μετάβασης τους από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας.

Ο γενικός στόχος της έρευνας ως προς την αναγκαιότητα συμβολής του σχολείου στη διαμόρφωση αξιών, την υιοθέτηση στάσεων και αντιλήψεων που να προωθούν την ισότητα, αντικατοπτρίζεται ανά πεδίο εφαρμογής από τις ακόλουθες απαντήσεις και αντίστοιχα εξάγονται τα παρακάτω συμπεράσματα:

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΤΣΙΡΑΣ

α) Οικογένεια (Ερωτ. 1, 2, 3, 4, 6, 9): Η γενική τάση τόσο των αγοριών όσο και των κοριτσιών είναι θετική. Το σχολείο φαίνεται κατά γενική ομολογία να αναγνωρίζεται ως απαραίτητος παράγοντας συμβολής στην καλλιέργεια της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο, ωστόσο παρατηρείται μια αμυντική στάση των αγοριών σε ζητήματα συμμετοχής των ανδρών στις οικιακές εργασίες, καθώς και εμφανής αμφισβήτηση από πλευράς τους για το ρόλο του άνδρα ως “αποκλειστικού οικονομικού στυλοβάτη” της ελληνικής οικογένειας.

β) Εργασία (Ερωτ. 4, 6, 7, 10): Αναφορικά με την ισότητα των δύο φύλων στην εργασία, τα κορίτσια αναδεικνύουν εντονότερα την αναγκαιότητα για σχετικό ρόλο που πρέπει να έχει το σχολείο, εκφράζοντας έτσι την σύγχρονη τάση του γυναικείου πληθυσμού για περαιτέρω προώθηση της γυναικίας στο εργασιακό γίγνεσθαι. Αξιοσημείωτο ποσοστό των αγοριών, από την άλλη, ανθίσταται σε ενδεχόμενο ρόλο του σχολείου, αφενός στην καλλιέργεια συμμετοχής των ανδρών σε οικιακές εργασίες και επαγγέλματα που απαιτούν φροντίδα, αφετέρου στον αποχαρκτηρισμό κατηγοριών επαγγελμάτων από “παραδοσιακά γυναικεία”.

γ) Δημόσια Ζωή (Ερωτ. 1, 2, 5, 8, 11): Περισσότερο αποδεκτός τόσο από τα αγόρια όσο και από τα κορίτσια αναδεικνύεται ο ρόλος του σχολείου στην προώθηση της ισότητας στη δημόσια ζωή, καταδεικνύοντας την ωριμότητα που κατακατά η σημερινή κοινωνία των νέων σε αυτόν τον τομέα.

Επιπρόσθετα των γενικών στόχων, μέσα από τη συγκεκριμένη έρευνα φωτίζονται και οι **ειδικότεροι στόχοι** της, με τα ακόλουθα συμπεράσματα:

α) Διαφορές μεταξύ αγοριών-κοριτσιών γενικότερα: Όπως αυτές προκύπτουν από τα γενικά συμπεράσματα.

β) Διαφορές μεταξύ αστικών περιοχών νησιωτικής χώρας πρωτεύουσας

(Ερωτ. 3, 8): Παρατηρήθηκε σχετικός σκεπτικισμός στους μαθητές-/τριες της επαρχίας ως προς το ρόλο που θα έπρεπε να έχει το σχολείο στην προώθηση μεγαλύτερης ισότητας στην οικογένεια γεγονός το οποίο παραπέμπει στην αίσθησή τους ότι ενδεχομένως αυτή η αντίληψη καλείται να καλλιεργηθεί με άλλους τρόπους μέσα στο πεδίο της κοινωνικής συνύπαρξης. Στα πλαίσια της γενικότερης ισότητας συμπεριλαμβανομένης αυτής που απορρέει από τη μεταχείριση παιδιών διαφορετικών εθνοτήτων, τα παιδιά της επαρχίας (κυρίως τα αγόρια) παρουσιάζονται λιγότερο ευαισθητοποιημένα, γεγονός που μπορεί να αποδοθεί στο ότι αυτά της πρωτεύουσας έχουν μεγαλύτερη καθημερινή τριβή και προσλαμβάνουσες παραστάσεις με αυτά.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

γ) Διαφορές μεταξύ αγοριών-κοριτσιών αστικών περιοχών νησιωτικής χώρας (Ερωτ. 2, 5, 6, 7): Καθίσταται εμφανές ότι τα αγόρια της νησιωτικής χώρας διατηρούν μεγαλύτερες αντιστάσεις, λόγω πρότερου κοινωνικού γίγνεσθαι, ως προς τη ισότιμη συμμετοχή των κοριτσιών στη δημόσια ζωή και οικογένεια, με ταυτόχρονη ευαισθητοποίηση και διεκδικητικές τάσεις από πλευράς των κοριτσιών.

δ) Διαφορές μεταξύ αγοριών-κοριτσιών αστικών περιοχών πρωτεύουσας (Ερωτ. 4, 9, 10): Ο σεβασμός της εργασίας των γυναικών στην οικογένεια αποτελεί αντικείμενο αναζήτησης για τα κορίτσια, αποδιδόμενος στον τρόπο ζωής της πρωτεύουσας ο οποίος θέλει τη γυναίκα ταυτόχρονα εργαζόμενη και οικοκοιρά, ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται μια ικανή τάση των κοριτσιών στην αποδοχή ότι το παραπάνω απαιτεί ο άνδρας να στηρίζει πρωτίστως τον οικογενειακό οικονομικό προγραμματισμό. Παράλληλα, τα κορίτσια θεωρούν άσχετο με το ρόλο του σχολείου την ενθάρρυνση των κοριτσιών σε μη παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα, το οποίο αποτελεί αναμενόμενο του αστικού τρόπου ζωής όπου συνυπάρχει ο παραδοσιακός τρόπος ζωής με τον σύγχρονο.

ε) Τι θα έπρεπε να προσφέρει το σχολείο στους παραπάνω τομείς: Είναι φανερό ότι το σχολείο θα πρέπει να αφουγκραστεί τις παρατηρηθείσες διαφορές και ακολούθως να προσαρμόσει τους στόχους του στην άμβλυση αυτών που δεν συνηγορούν με την προώθηση συνθηκών ισότητας μεταξύ των δύο φύλων.

στ) Καταγραφή ύπαρξης πιθανών στερεοτύπων: (Ερωτ. 6, 7, 9): Τα στερεότυπα που λιγότερο ή περισσότερο καταγράφεται ότι παραμένουν στην αντίληψη των εφήβων, σχετίζονται με τη συμμετοχή των ανδρών στις οικιακές εργασίες και τα επαγγέλματα που απαιτούν φροντίδα, καθώς και την αντίληψη του άνδρα ως «οικονομικού στυλοβάτη» της οικογένειας.

Συμπληρωματικές Προτάσεις

Στη συγκεκριμένη έρευνα αναδείχθηκαν αντιλήψεις, απόψεις σε ένα μικρό δείγμα μαθητών και μαθητριών για το ρόλο του σχολείου στην προώθηση της ισότητας των φύλων στην οικογένεια και την κοινωνία. Παρόλα αυτά, το δείγμα εκφράζει τις αντιλήψεις των μαθητών/τριών του Τ.Ε.Ε Βροντάδος Χίου και του Εσπερινού Γυμνασίου Ν. Ιωνίας για την πραγματικότητα που βιώνουν στο σχολικό περιβάλλον καθώς και τις διαφορές ή συγκλίσεις τους ανά φύλο και περιοχή σε σχέση με την προώθηση της ισότητας των φύλων μέσα και έξω από αυτό. Θα παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον εάν είχαμε τη δυνατότητα να διερευνήσουμε το θέμα αυτό τόσο σε μεγαλύτερο δείγμα μαθητών/τριών όσο και σε ευρύτερες περιοχές όπως: αγροτικές περιοχές ή περισσότερες αστικές περιοχές σε άλλα νησιά ή περισσότερες περιοχές της πρωτεύουσας για να είχαμε περισσότερο συγκρίσιμα αποτελέσματα.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΤΣΙΡΑΣ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Δεληγιάννη-Κουϊμτζή Β., Σακκά Δ., Στογιαννίδου Α. και Ψάλτη Α., “Η επίδραση του φύλου στη διαμόρφωση απόψεων και πεποιθήσεων κατά την εφηβική ηλικία”, στο *Μελέτη: Φύλο και εκπαιδευτική πραγματικότητα στην Ελλάδα*, ΚΕΘΙ, 2003.
- Δεληγιάννη-Κουϊμτζή Β., “Από την πλευρά του μελλοντικού άνδρα κουβαλητή: Μια ερμηνεία για τις διαφορές στις σχολικές επιδόσεις των δυο φύλων” στο *Μεγαλώνοντας ως αγόρι: διερεύνηση της ανάπτυξης της ανδρικής ταυτότητας στην εφηβική ηλικία*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2005.
- Δεληγιάννη-Κουϊμτζή Β., Μαζηρίδου Ε. και Κιοσέογλου Γ., “Οι προσδοκίες των γονέων για το μέλλον των παιδιών τους: διαμορφώνοντας τις ταυτότητες φύλου στην εφηβεία”, στο Β. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή (επιμ.), *Ταυτότητες φύλου στην εφηβεία και το σχολικό πλαίσιο-συλλογή άρθρων για τις ανάγκες του μαθήματος*, Α.Π.Θ., Τμήμα Ψυχολογίας, χειμερινό εξάμηνο, 2002-2003, 2003.
- Σακκά Δ., Δεληγιάννη-Κουϊμτζή Β., “Από την πλευρά του πατέρα: Οικογενειακή ζωή, φροντίδα και ο γονεϊκός ρόλος ως στοιχεία της ανδρικής ταυτότητας” στο *Μεγαλώνοντας ως αγόρι: διερεύνηση της ανάπτυξης της ανδρικής ταυτότητας στην εφηβική ηλικία*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2005.
- Κακαβούλης, Α. (1997). «Στερεότυπα των φύλων και σχολική αγωγή.» Στο Δεληγιάννη, Β, Ζιόγλου Σ. (επιμ.), *Φύλο και Σχολική Πράξη*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.
- Γιαγκουνίδης, Π., (1996), *Το σχολείο και η αγορά εργασίας των κοριτσιών*, Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης, τεύχος 41, σσ. 61-65.
- Γιαγκουνίδης, Π. (1995), *Εκπαιδευτικά συστήματα της ευρωπαϊκής ένωσης*, Art of Text, Θεσσαλονίκη.
- Ιωσηφίδης, Θ. *Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες* (Κριτική 2004) (κεφ.1-3, 5).
- Κατσίλλης, Ι., *Περιγραφική Στατιστική*, Gutenberg.
- Κυριαζή, Ν., *Η Κοινωνιολογική Έρευνα*, Ελληνικά Γράμματα, 2003.
- Λαμπέρη-Δημάκη, Ι., *Η Κοινωνιολογία και η Μεθοδολογία της*, Σάκκουλας, 1990
- Παπαγεωργίου, Γ., *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα*, Δαρδανός, 1998.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Από την θέση αυτή θέλω να ευχαριστήσω τον συνάδελφο καθηγητή του ΕΠΑΛ (ΤΕΕ) Χίλου, **Ζωίτη-Καραθανάση Δημήτρη**, ο οποίος προσφέρθηκε να συμμετάσχει σ' αυτή την έρευνα, χωρίς την βοήθεια του οποίου θα ήταν ανέφικτη η πραγματοποίησή της. Επίσης, τα παιδιά του Εσπερινού Γυμνασίου Ν. Ιωνίας Αττικής, ως και τα παιδιά του ΕΠΑ.Λ. Χίου, που πρόθυμα και αφιλοκερδώς συμμετείχαν στην συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.
2. Κακαβούλης Α., 1997, σ. 512.
3. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή Β., Σακκά Δ., 1997, σ. 158.
4. Δεληγιάννη, Σακκά, κ.α., 2003, σ. 145.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

5. Γιαγκουκίδης Π., 1997, σ. 572.
6. Κακαβούλης, Α., 1997, σ. 529.
7. Για το θέμα των ποσοτικών και ποιοτικών ερευνών βλ. βιβλιογραφία: Ιωσηφίδης, Θ., *Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες* (Κριτική 2004) (κεφ. 1-3, 5)· Κατσίλης, Ι., *Περιγραφική Στατιστική* (Gutenberg), Κυριαζή, Ν., *Η Κοινωνιολογική Έρευνα* (Ελληνικά Γράμματα, 2003)· Λαμπίρη-Δημάκη, Ι., *Η Κοινωνιολογία και η Μεθοδολογία της* (Σάκκουλας, 1990)· Παπαγεωργίου, Γ., *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα* (Δαρδανός, 1998)· Ρούσσοσ, Π. & Τσαούσης, Γ., *Στατιστική Εφαρμοσμένη στις Κοινωνικές Επιστήμες* (Ελληνικά Γράμματα 2002).
8. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις μορφές ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας που ακολουθούνται στην βιβλιογραφία. **Ι. Ποσοτικές:** Δειγματοληπτική Έρευνα, Πειραματική έρευνα, Μέθοδοι, Δειγματοληψίας και Συλλογής Στοιχείων, Ερωτηματολόγιο, Ερωτήσεις, Συνέντευξη, Κλίμακες μέτρησης, Κατανομές συχνοτήτων, Πίνακες και διαγράμματα κατανομών συχνοτήτων, Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς, Πίνακες διπλής εισόδου (κατασκευή, ερμηνεία), Συσχέτιση/συνάφεια (έννοιες, υπολογισμός, ερμηνεία), Παλινδρόμηση (έννοιες, υπολογισμός R^2 , ερμηνεία), Έλεγχος υποθέσεων και οι **II. Ποιοτικές:** Έρευνα Πεδίου (Μειονεκτήματα, Πλεονεκτήματα/Συμμετοχική Παρατήρηση), Μη δομημένη Συνέντευξη, Διακριτική Έρευνα, Ανάλυση Περιεχομένου, Ιστορική-Συγκριτική Ανάλυση, και Μελέτη Περιπτώσεως. Εμείς στην συγκεκριμένη περίπτωση ακολουθήσαμε την τελευταία από τις προαναφερθείσες.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ερωτηματολόγιο)

Στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου «ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ» του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. 2 (ΑΞΟΝΑΣ 4-ΜΕΤΡΟ 4.1-ΕΝΕΡΓΕΙΑ 4.1.1 ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΗΣ 4.1.1.Β) σχετικά με την εφαρμογή μοντέλου δράσεων συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, σας δίνεται το ακόλουθο ερωτηματολόγιο το οποίο καλείστε να συμπληρώσετε. Θα θέλαμε εκ των προτέρων να σας ευχαριστήσουμε για την συμπλήρωσή του και για την συμβολή σας στην έρευνα αυτή.

Ο γενικός στόχος του ερωτηματολογίου που ακολουθεί είναι η ανίχνευση των απόψεων των μαθητών/τριών ως προς το ρόλο της εκπαίδευσης για την προώθηση της ισότητας των φύλων τόσο στην οικογένεια όσο και στην κοινωνία σε **α)** σε αστική περιοχή της νησιώτικης χώρας **β)** αστικών περιοχών της πρωτεύουσας.

Πέρα από τη διδασκαλία και την προώθηση της γνώσης, το σχολείο έχει και άλλους, διάφορους στόχους. Ποια είναι η γνώμη σου για το ρόλο του σχολείου, έτσι όπως διαγράφεται παρακάτω; (Βάλε σε κύκλο τον αριθμό που νομίζεις ότι ταιριάζει: 1=Πολύ σημαντικό, 2=Σημαντικό, 3=Δεν είμαι σίγουρος/η, 4=Μη σημαντικό, 5=Άσχετο)

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΤΣΙΡΑΣ

<i>Το Σχολείο θα έπρεπε να έχει ως στόχο</i>	
<i>1. Να διαμορφώσει τους αυριανούς πολίτες</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>2. Να αναπτύξει την κριτική σκέψη των μαθητών/τριών για το ρόλο τόσο του άνδρα όσο και της γυναίκας στην κοινωνία</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>3. Να προωθήσει την εφαρμογή της ισότητας ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες στην οικογένεια</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>4. Να προωθήσει το σεβασμό για την εργασία των γυναικών στην οικογένεια</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>5. Να ενθαρρύνει τα κορίτσια να συμμετέχουν στη δημόσια ζωή</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>6. Να προωθήσει τη συμμετοχή των ανδρών στην οικιακή εργασία</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>7. Να ενθαρρύνει τα αγόρια να ασχοληθούν με επαγγέλματα που απαιτούν φροντίδα</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>8. Να προωθήσει την αποδοχή και ίση μεταχείριση παιδιών με διαφορετικές εθνικότητες.</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>9. Να προωθήσει την ιδέα ότι δεν είναι μόνο οι άνδρες, αυτοί που κερδίζουν το ψωμί της οικογένειας</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>10. Να ενθαρρύνει τις γυναίκες να ασχοληθούν με μη παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα</i>	<i>1 2 3 4 5</i>
<i>11. Να ενθαρρύνει τα παιδιά να ασκούν κριτική στον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ αναπαριστούν τους άνδρες και τις γυναίκες</i>	<i>1 2 3 4 5</i>